

Uvodnik

Tretja številka *Sodobne pedagogike* prinaša pester izbor znanstvenih in strokovnih prispevkov ter poročil. V nasprotju s prejšnjo, tematsko številko tokrat objavljamo prispevke, ki obravnavajo raznolike tematike s področja vzgoje in izobraževanja.

S prvim prispevkom se še oziramo k prejšnji številki, ki je bila posvečena šolstvu in pedagogiki v nekdanji Jugoslaviji med letoma 1945 in 1990. V njej so avtorji s področja nekdanje skupne države analizirali značilnosti takratne šolske politike in deloma tudi pedagoške teorije. Med njimi je **Zdenko Medveš** za področje Slovenije pripravil zgodovinsko analizo šolske politike in vloge znanosti v njej. Svoje raziskovanje je v naslednjem koraku razširil in se podrobneje posvetil vprašanjem razvoja pedagoške teorije ter odnosa med šolsko politiko in pedagoško znanostjo. Izsledke tega raziskovanja objavljamo v tokratni številki. V prispevku z naslovom *Spopadi paradigem v razvoju slovenske pedagogike* Medveš dokazuje dve tezi: najprej pokaže, da se je pedagoška znanost razvijala v polemiki s posvetno politiko. Najustvarjalnejše obdobje njenega razvoja postavlja v šestdeseta leta, ko so v politiki prevladovale liberalnejše struje, ki so znanosti dale določeno svobodo. Hkrati dokazuje, da se pedagoška misel v celotnem omenjenem obdobju ni razvijala monolitno, temveč so v Sloveniji soobstajale, se razvijale in soočale tri pedagoške paradigme: socialnokritična, duhoslovna oziroma kulturna ter reformska pedagoška paradigma. S tem avtor pokaže vpetost slovenske pedagogike v širši evropski prostor, v katerem so v tistem času potekali ostri znanstveni spopadi, a hkrati izpostavi za to okolje specifično in izjemno problematično, celo usodno, vmešavanje politike v znanost in delo nekaterih njenih nosilcev. Medveš s člankom tematizira do zdaj v veliki meri še neraziskano obdobje naše novejšje zgodovine, s svojimi odprtimi vprašanji pa spodbuja strokovno javnost k nadaljnjemu raziskovanju in razpravi.

Članki, ki sledijo, nas vračajo v sodobni čas. Čeprav so zelo različni, jih družijo skupna naravnost, tj. naravnost k subjektu in njegovi težnji po participaciji in emancipaciji. Participacija in emancipacija sta cilja vzgoje in izobraževanja, vzgojno-izobraževalna principa, ne nazadnje pa tudi principa pedagoškega raziskovanja. Participacija postaja ključni vzgojni cilj, saj je, kot pravita avtorici drugega prispevka *Ali formalni in strokovni dokumenti s področja šolstva spodbujajo participacijo učencev?* **Tadeja Kodele** in **Irena Lesar**, pomemben cilj vzgoje in izobraževanja v večini šolskih sistemov odgovoren in participativen odrasli državljan. Če otrok veščinam in odgovornostim v zvezi s participacijo ni izpostavljen, bo ta cilj težko doseči. Pomen participacije avtorici tesneje povežeta z otrokovimi pravicami, ki so po sprejetju Konvencije o otrokovih pravicah tudi v šolskih sistemih dobile veliko veljavo in vplivajo na spremembe odnosa med odraslimi in otroki. Odrasli naj bi otroke slišali in njihova sporočila vzeli resno. Vendar pa, opozarjata avtorici, je participacijo mogoče razumeti in uresničevati na več načinov. Ključni moment, ki vpliva na način njenega udejanjanja, je podoba otroka: če nanj gledamo kot na nemočno in nekompetentno bitje, potem mu morda damo priložnost, da izrazi svoje

mnenje, ne omogočamo pa mu soodločanja o zadevah, ki so zanj relevantne. Na podlagi te predpostavke avtorici analizirata formalne in strokovne dokumente, ki se dotikajo vprašanj participacije otrok v slovenskih osnovnih šolah. Ugotavljata, da so opredelitve participacije v analiziranih dokumentih večinoma precej ozke, opredeljene predvsem s treh vidikov: imeti možnost izraziti lastno mnenje, imeti možnost izbire ter biti informiran. Svojo analizo Kodele in Lesar zaključita s mislijo, da nas v slovenski osnovni šoli čaka še veliko dela – tako pri izboljševanju formalnih dokumentov in strokovnih podlag kot tudi pri izobraževanju in ozaveščanju pedagoškega kadra.

Da je učenje participacije v življenju posameznika še kako pomembno, kaže tudi naš tretji prispevek. **Sabina Jelenc Krašovec** v članku z naslovom *Pomen javnih prostorov za druženje in učenje starejših ljudi* izhaja iz spoznanja, da imata participiranje in učenje starejših ljudi na kakovost njihovega življenja ter blaginjo izjemno velik vpliv, pozitivne učinke pa imata lahko tudi na krepitev širše družbene kohezivnosti. Osrednja tematika članka je posvečena vlogi javnega prostora kot prostora učenja, delovanja, vzpostavljanja relacij in preoblikovanja kolektivnega življenja krajev. Prostor je namenjen vsem prebivalcem, ki vstopajo vanj kot enakovredni partnerji. Avtorica pri tem navaja izsledke raziskav, ki kažejo na velik potencial javnih prostorov ravno za starejše ljudi, katerih potrebe so tesneje vezane na njihovo neposredno življenjsko okolje. Raziskovanje koncepta javnega prostora in njegove funkcije pripelje avtorico do dveh ključnih dilem. Prva je sociološke narave in se navezuje na vprašanje potrženja javnih prostorov: v zadnjih desetletjih so v javne prostore začeli vstopati zasebni interesi, ki jih spreminjajo v mesta nadzorovanih prostočasnih in turističnih dejavnosti, namenjenih zlasti prodaji vznemirjenj. Druga dilema pa je andragoška: sodobna literatura s področja (kritične) andragogike in sorodnih ved razvija koncept javnega prostora kot demokratične platforme, v katero enakovredni ljudje vstopajo v duhu solidarnosti in interakcije, kjer je slišan in spoštovan glas vsakega. Javni prostor zaradi svoje odprtosti in manjše podvrženosti nadzoru omogoča dobre pogoje za uresničevanje sodobnih andragoških principov učenja, zasnovanih na enakopravnosti udeleženih v učenju in izginjajočih se mejah med učečimi se in učitelji. Pa vendar ni zagotovila, da ne bodo v prostor vstopali tudi posamezniki z nedemokratičnimi in manipulativnimi nameni. Tako ostaja vprašanje, kako spodbujati solidarnostno in demokratično naravnano delovanje, ob tem pa ostajati zvest dialoškosti in emancipatornosti. Avtorica zaključí, da se je do neke mere mogoče strinjati z Biesto, ki opozarja na pomen izobraževalnih intervencij, a hkrati dodaja, da morajo biti te čim manjše ter morajo potekati od spodaj navzgor.

Zanimivo je, da se z vprašanji participacije in emancipacije ukvarja tudi četrti članek z naslovom *Raziskovanje obmejnih kulturnih pokrajin: K fenomenološki in medosebni metodologiji* avtorice **Justyne Pilarske**. Spodbujena s svojimi desetletnimi raziskovalnimi izkušnjami na področju Bosne in Hercegovine avtorica raziskuje specifične kvalitativnega raziskovanja v kulturno raznolikih okoljih. Pri kvalitativnem, zlasti etnografskem raziskovanju je vloga raziskovalca izjemno pomembna – to velja zlasti za odnos med raziskovalcem in raziskovancem. Sodobna metodološka teorija emancipira raziskovanca in zavrača pokroviteljsko držo

raziskovalca, ki vstopi v življenjsko okolje ljudi in ga preučuje kot poskusnega zajčka. Avtorica poudarja, da je možnost tovrstnega metodološkega zdrsa še toliko večja, če raziskovalec iz »centra« raziskuje »periferijo« oziroma če raziskuje t. i. obmejne kulturne pokrajine. S tem pojmom poimenuje okolja, ki jih zaznamuje preplet različnih kultur, ki prinašajo v okolje svoje tradicije, vrednote in identitete. Kulture v tem okolju živijo v nenehni interakciji in s tem ustvarjajo specifičen in dinamičen življenjski svet; v njem ljudje prehajajo od kulturnega monologa k dialogu, od tvornega sodelovanja k stereotipiziranju in diskriminiranju. Ko v takšno okolje vstopi raziskovalec, se sooči z veliko stopnjo kompleksnosti in raznolikosti – sooči se z drugostjo. Po mnenju avtorice je ena najustreznejših tehnik raziskovanja, ki jo lahko v takšnem primeru uporabi, intervju, saj omogoča vpogled v širši kontekst raziskovanja ter vodi do oblikovanja kompleksnih opisov in razlag raziskovanega fenomena. Do veljavnih spoznanj pa lahko pride le v tesnem sodelovanju z respondenti, s katerimi nekako vzpostavi vzajemni učni proces, zato je vzpostavitev dialoškega in participatornega odnosa z raziskovanci eden ključnih pogojev kakovostnega etnografskega raziskovanja. Iz tega razloga se Pilarska posveti tudi vprašanju pomena raziskovalčevih razvitih interpersonalnih zmožnosti.

Peti prispevek te številke z naslovom *Zveza staršev kot pomemben člen šolskega sistema v demokratični družbi* prinaša opis organiziranja staršev osnovnošolskih otrok v Sloveniji. Avtor prispevka, **Anton Meden**, z njim daje glas še enemu pomembnemu členu sistema izobraževanja, to je staršem. Tudi oni želijo biti slišani, upoštevani in sprejeti kot soustvarjalci sistema, ki tako usodno vpliva na življenja njihovih otrok. Starši imajo pravico in dolžnost svoje otroke vzdrževati, izobraževati in vzgajati – to njim in družbi nalaga Ustava Republike Slovenije. Da bi to pravico in dolžnost lahko uveljavili, so dobili določen vpliv na delo šole in šolskega sistema. Avtor razčlenjuje možnosti vpliva, ki jih staršem dajejo predpisi na področju osnovnošolskega izobraževanja, in hkrati ugotavlja, da je sodelovanje staršev s šolo civilizacijska norma v večini evropskih držav. Ob tem kratko predstavi prakse nekaterih evropskih držav in zaključí, da se v razvitih demokracijah soudeležba staršev pri vzgoji in izobraževanju njihovih otrok praviloma realizira na več ravneh, od individualne do nacionalne in mednarodne. Meden dodaja, da kakovostna soudeležba staršev zahteva tudi primerne kompetence predstavnikov staršev, saj bodo svoj glas lahko zastopali le, če to znajo narediti kompetentno in dialoško. V Sloveniji so starši že dosegli določen preboj na tem področju; eden ključnih uspehov je formiranje Zveze aktivov svetov staršev Slovenije (leta 2011), v katero se vključuje vedno večje število aktivov staršev iz celotne države in katere reprezentativnost je priznalo tudi pristojno ministrstvo. Avtor zaključuje, da je ustanovitev zveze v šolski prostor prinesla novo dimenzijo, ki lahko pozitivno prispeva k razvoju partnerskega odnosa med šolo in starši, kar je z vidika razvoja učencev izjemnega pomena.

Vprašanje odnosa med starši in šolo je danes v osredju strokovnih razprav in tudi trenj. Vzpostavljane in ohranjanje interakcije in sodelovanja med šolo in domom je izjemno pomembno, a hkrati gre za zelo zahteven, tudi kontradiktoren proces. O njem je v marcu tega leta tekla beseda na posvetu, ki ga je organizirala

Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije in katerega ključne vsebinske poudarke objavljamo v predzadnjem prispevku številke, ki ga je pripravila **Katja Jeznik**.

Tretjo številko *Sodobne pedagogike* zaokrožujemo s praznovanjem sedemdesete obletnice **Borisa Kožuha**, cenjenega kolega in dolgoletnega urednika *Sodobne pedagogike*. Jubilejni zapis je ob tej priložnosti pripravila **Jasna Mažgon**, ki je predstavila življenjsko in znanstveno-raziskovalno pot jubilaranta ter njegove znanstvene in strokovne dosežke, ki so pomembno vplivali zlasti na razvoj pedagoške metodologije v našem prostoru. Prof. dr. Borisu Kožuhu ob visokem jubileju želimo še obilo zdravja, ustvarjalne moči in dobrega počutja v družbi svojih najbližjih, kolegov in – *Sodobne pedagogike*!

*Dr. Klara Skubic Ermenc,
glavna in odgovorna urednica*